

„Ciemności kryją ziemię”

Janusz Michałowski

„Ciemności kryją ziemię” Jerzego Andrzejewskiego są tytułem ważnym nie tylko dla historii literatury, lecz także — a może, nawet ważniejszym — dla historii teatru. Z prapremierą adaptacji tego utworu wystąpił bowiem już w 1957 roku Łódzki Teatr Nowy, kierowany wtedy przez Kazimierza Dejmka.

Inscenizacja ta przeszła do legendy — stała się jednym ze sztandarowych przedstawień polskiego teatru rozważającego problemy idei, polityki, etyki. Sprawy poruszone w spektaklu kojarzyły się wówczas jednoznacznie z okresem stalinizmu, odległy historycznie czas, odległe miejsce i akcję odnoszono wprost do zdarzeń polskiej historii najnowszej. W jednej z recenzji napisano, iż „odbyła się premiera sztuki, która rozpalonym umysłem i niespokojnym sumieniem październikowego pokolenia dała artystyczny wyraz”.

„Ciemności kryją ziemię” Andrzejewskiego to opowieść o Wielkim Inkwizytorze, Torquemadzie — twórcy nieubłagane konsekwentnej maszyny terroru, maszyny zapewniającej trwanie systemowi, którego istotą jest przemocą narzucona jedyna, wszechogarniająca, wszechwyjaśniająca Prawda. „Ciemności...” to opowieść o kształtowaniu przez tę maszynę człowieka, przemienianiu go z osoby pełnej wątpliwości, miłości do pojedynczych istnień — w fantastycznego strażnika tej idei, przeciw której niegdyś się buntował. Andrzejewski rozważa w swej powieści istotę władzy, wolności, miejsce etyki w polityce. Opisuje proces funkcjonowania ideologii, proces wcielania jej w życie.

Choć dziś metafora historyczna utworu Andrzejewskiego nie przekłada się dosłownie na realia nam współczesne

— nie znaczy to, że „Ciemności”... stały się tekstem nieaktualnym; nabrały tylko wymowy bardziej ogólnej.

W Teatrze TV obejrzymy inscenizację „Ciemności...”, wyreżyserowaną przez Izabellę Cywińską. To że właśnie ona sięgnęła po ten utwór nie jest niczym zaskakującym; Cywińska to reżyserka i dyrektorka Teatru Nowego w Poznaniu, którą interesuje rzeczywistość — jej analiza i ocena, którą zajmuje rozpatrywanie przeciwstawnych racji składających się na współczesność, dyskusja z nimi, prezentacja wyborów moralnych i politycznych.

W spektaklu wystąpią: Janusz Michałowski, Jan Czechowicz, Lech Łośki, Maciej Kozłowski i inni (TV 1, poniedziałek 5 maja godz. 20.15).